

CSENDER LEVENTE A réztehen gyermekei

„Beszélni kell, másképpen
sohase fogy el a szó.”

Föstetve fut végig a gügyü a favályún, bele a tartályba, ahogy az megtelik, kicsordul a tetején, bele a patakba. A jeges víz elviszi a lefőtt szilva rozsdaszín húsát, a magok a kövek közé rakódnak, ahonnan a major disznai egész nap ropogtathatják. Reggel van még, a házak tejéig leereszkedett a köd. Az inni kihajtott csikók és tehének körbeállják a pálinkafőzde melletti tartályt, s eszik a barna gügyüt, míg értük nem megy a gazda, vagy jól nem laknak, s maguktól el nem indulnak hazafelé. A főzdeből kihallatszik a duruzsolás, Miklós lefőzte a pálinkáját, elbúcsúzik és fáradtan kilép a főzde ajtaján. Alig megy el az egyik szekér a főzde mellől a pálinkával teli bidonokkal, már fordul is be a másik. A lovak nyugodtan várják, míg kiöntik csebrekbe a főzésre beérett leves szilvát, aztán felmerik az üstbe. A főzés biccent, s vastagra hasogatott száraz fenyővel a rézüstök alá gyűjtanak, melyek még ki se hültek, s elindul az új főzés. Benn a főzdeben elkezd keveregni a beérett gyümölcs savanyédes illata. Így megy ez éjjel-nappal, egész télen, ha jó volt a gyümölcstermés. Megállás nélkül fejk a réztehenet, ahogy a réz pálinkásüstöt arrafelé nevezik. Akkor érik meg rendesen a szilva, amikor már a pohárba töltik – mondják.

*

A faluban beszélni kezdtek egy gyilkosságról. Pálinka miatt volt. Sokan forgatták a szavakat az esetről, találgatták, hogyan és miért is történhetett. Voltak, akik a szemtanúkra hivatkoztak: Füstös M. ezt mondta, Görnye János, akit behívott Miklós, a tettes az eset előtt egy pohár pálinkára a főzdebe, azt vallotta, hogy már elejtett egy-két szót, amiből csak utólag lehetett gondolni, hogy mire készül. Az erdőlők, akik közül nem egyet kínálga-tott a főzde előtt, míg a lovaik ittak a vályún, csak azt látták rajta, hogy sokat ivott, és tudták róla, hogy ha iszik, akkor kerülni kell, mert olyankor beszámíthatatlan. Miklós magas, jó kiállású erős férfi volt, sötét, nyugtalan szemű és nyugtalan természetű. A felesége és a gyermekei is tudták előre, ha Miklós részegen megy haza, menekülniük kell otthonról. Aznap este is, mint sokszor, a szomszéd ház üres pajtájának jászolában húzták meg magukat éjszakára.

*

Gyemekkorom óta ismertem Miklóst. Akkor még nem gondoltam róla, hogy egyszer embert fog ölni. Abban az évben, mikor Nyúlásban pásztorok voltak, nyár derekán Nagy Sándor bá', Miklós nagyapja meghalt. Természetes halállal.

Nyári házunk közelében volt az esztenájuk, ahol pásztorokdakt. Szegényesen, néhány heverésző kutyával. Sokan voltak, de kellettnek is annyian; nagy csordát őriztek. Mivel én mentem fel az erdőre aznap, én lettem a hírnök. Gondolkoztam, hogyan mondjam el a hírt, ki-nek szóljak először, hogy meghalt az öreg. Akkorra már nem voltunk olyan jóban. Egy ideig a mi teheneinket is őrizték, de Miklós, aki egyszer kővel hajigálta meg a marhákra rárontó medvét, bicskájával leszúrta a fakó tehenünket. A tehén nem pusztult el, mert a sebét betömökötte ronggyal, és begyógyult, de nagyapám aztán már nem bízta rájuk az őrzést. Őrizték csak a kollektív tinóit, tegyenek azokban kárt – mondta egyszer. Imre bá', Miklós apja sokat ivott. Felesége ritkán nézett feléjük. A legelőket összejárta gombáért, de a férjével s a gyermekeivel nem törődött. Ha egyszer-kétszer fel is vetődött az erdőre, a vége az lett, hogy Imre bá' jól meg-rakta, és ő futólépésben hagyta el az esztenát. A gye-rekek ruhái évekre visszamenőleg álltak gúlában az udvaron a kút mellett, mint valami színes rongypiramis. Valamiért nem mosott.

Bementem az esztenába a halálhírrrel, de nem volt ki-nek elmondani. Áporodott tejszag, savóbűz csapott meg, a padlót ellepő légyraj feketén emelkedett fel a linóle-umról a kánikulai melegben, fenn a gerendák közt nagy pókháló feszült, melynek közepén elhízott keresztspók csomagolta a legyeket. Az asztalon egy üres pálinkás-üveg állt, mellette egy pohár. Imre bá' a heverőn végig-dőlve aludt. Az ablak talpán özlábgombák száradtak – egész nyáron gombán éltek, meg tejen s puliszkán. Nem ébresztettem föl az öreget. Még nem volt délidő, úgy-hogy kimentem az erdő alá megkeresni a gyerekek vala-melyikét, hogy elmondjam a tragikus hírt. Miklós épp egy fenyőfa alatt üldögélt, körülötte levetett gumicsiz-mái, színes ruhái. Korcs kutyái vakkantottak néhányat, aztán visszafeküdtek azok is a szőrűbe. A tehének béké-sen legelésztek a mocsárban. Jó száz méterre az öccse, a laposfejű Pétör támasztotta a botját, szemben a dombon Robi üldögélt, a legkisebb fiú, amelyiket az apja rádob-ta a kályhára kiskorában, és megégett.

– Meghalt nagyapád – mondtam Miklósnak, miután lekezeltünk.

– Mit törődök én vele... – várt egy kicsit, nézett ma-ga elé, aztán elmosolyodott, kivillantak fehér fogai – ...legalább húst eszünk.

*

Miklós története nagyapja halálával jó húsz éve esett meg, és újra lábra kapott egy halálhír. Káposztás Lacit megölték. A tettest is elfogták. Miklóst.

– Egy jó munkásembőrt kivettek a kezünk közül – mondta az öreg Árpád bácsi, a gazda, ahol Káposztás Laci cseléd volt abban az évben. Nézett maga elé az öreg nagy ráncos arcából, hogy immár senkijük se maradt, és azt sajnálta, hogy Káposztás Laci buletinjét oda kell adja a rendőrségnek. Úgy gondolta, hogy addig az övé, amíg nem törlik a nyilvántartásból. Nagyon számított rá a következő nyárra. Az évben is háromszor kaszálta meg kézzel a nagy kertet egyedül, azt mondta, hogy ne hívjanak senkit mellé, ő nem akar senki helyett dolgozni. Csak Laci volt az öregeknek. Pénzt se kért a munkáért, csak egyetlenegyszer vonatjegyre, amikor Poiánára ment, hogy elhozza a munkakönyvét abból a hotelből, ahol raktáros volt tíz évig. A nyugdíját akarta elintézni. Megkérdezte egyszer az öreget, hogy adna-e neki egy esztenányi helyet a kert laposában, ahol kaszálni szokott, mert összeütné ott egy faházat, ha nyugdíjas lesz, s abban leélné, ami még hátravan. Azt kérte, hogy ott lehessen, mert haza nem mert menni a saját házába, amióta Miklósék odaköltöztek a szomszédjába. Télen is ott aludt sokszor az öregéknél, megvolt az ágya lenn a konyhában, az öregasszony enni adott neki, többet nem is kért. Nem is evett sokat. Senki nem gondolta, hogy megölik.

*

Laci egyetlen ellensége Miklós volt, akit ráadásul rokonának is tudhatott. Miklós megjárta Pestet is, dolgozott építkezéseken, elmondása szerint vállalkozó is volt, de üres zsebbel ment haza, s miután hazakerült, semmit nem tudott felmutatni. Két évig meddúpásztor volt, térengette a juhokat, de egy esztenát képtelen volt magának összeütni. Beköltözött a nagyapja kicsi házába, de az öccsével, mikor hazament szabadságra a katonaságtól, összeverekedtek, s az öccse azt ígérte, ha leszerelése után még mindig ott lesz, rágyújtja a házat. Miklós megnősült, elvett egy zetelaki lányt, aztán csak jöttek a bubák, s a szikra kislányával, amelyik már menni tudott, három-négy negyedesüveg pálinkát hozatott a főzdeből naponta. A baj igazán akkor kezdődött, mikor el kellett költöznie a nagyapja kicsi házából, és házat foglalt, mint a kakukk. Szomszédok lettek Káposztás Lacival. Az sem volt végleges otthon, s a rokoni szálon elkezdett igényt tartani Káposztás Laci házára.

*

Arról beszélnek, hogy Laci háza kellett volna neki, de senki se gondolt előre arra, ami történt. Nem

sokkal a gyilkosság előtt, mikor a szekérral szénát hoztak a hegyről, s Laci ott ült a szekér hátulján, odament Miklós, míg a ló ivott a vályún, megcsavarta Laci mellén a göncöt, levette a szekérről, és azt mondta neki:

– Elsarvallak, elsózlak.

Aztán elengedte. Az öreg Árpád bácsi kérdezte, hogy ezt miért csinálta vele, de Laci nem tudta megmondani. Aztán később sem mert hazamenni, pedig az előző télen jó nagy anyadisznót vágott, s volt még abból hét kiló zsírja, nyolc kiló szalonnája otthon, de ő inkább vett a boltban. A békesség miatt.

*

Utolsó reggelén is az öregtől indult el. Aznapi, amikor Sanyi pálinkát főzött, a hegyiek azt beszéltek, a kerítésen át összeszólkóztak, aztán átment, leverte a földre a gyermekei szeme láttára Lacit, s ostornyéllal megdolgozta, de mondják azt is, hogy fejszével verte szét a fejét, harapófogóval levagdosta az ujjait, a ló után kötötte, a karját kitépette, s aztán kihúzatta a bokrok közé, s otthagya. Azt is mondják, hogy evett is belőle. Utána három napig éjjel-nappal részeg volt, amíg el nem vittek. Jöttek a nyomozók Bukarestből, minden embert kihallgattak, aki kapcsolatban volt a egyikkel vagy másikkal. Az egyik helyi vállalkozó, aki dzsipjével helyszíni szemlére vitte ki a nyomozókat és Miklóst, azt mondta, hogy Lacit már nem lehetett megismerni, a vadak rájártak, az arcát s a végtagjait is megmocsokolták.

*

Miklós szikrányi gyerekeit is kihallgatták a rendőrök az esettel kapcsolatban. Azt beszéltek, hogy az óvodában az egyik gyerek, miközben fakockákkal békésen játszadozott a többi gyerekekkel az udvaron, egyszer csak fogott egy ágat, elkezdte csapkodni a földet, és közben kiabálta:

– Kelj fel, Laci! Állj fel, Laci! – ahogyan azt az apjától látta.

*

Miklós sokáig be lesz zárva, kannibalizmus vádjával ítélték el; tizennyolc évet kapott. Lesz ideje, hogy számot vessen magával. De a gyerekei soha nem felejtik el, amit láttak: az apjuk hogyan öl. Még beszélnek az esetről a faluban, ahogy ez lenni szokott, megrágják minden oldalát, aztán szép lassan elfelejtődik a történet, elfogynak a szavak, melyek erre az esetre gyűltek egybe. A rézthen tovább adja tejét, majd jönnek más esetek, s azokra jönnek majd más szavak.